

Отже, відповідно до аудитивного та акустичного аналізів німецьких політичних промов можна зробити **висновок**, що політичним текстам під час нейтрального сповіщення інтонації для типів АЧ, утворених однією фразою, відповідає інтонаційна модель А, а типам АЧ, що складаються з декількох фраз – В^А. Емоційно забарвлені складні фрагменти промов утворюються за інтонаційними моделями В^А' та В'^А'.

Модифікації просодичних характеристик забезпечують досягнення основних цілей, які ставить перед собою політик: вплинути на реципієнта таким чином, щоб йому не лише запам'яталася промова, але відбулися зміни в його свідомості та прийнятті рішень. Розкрита в статті специфіка просодичного оформлення актуального членування політичної промови та надані рекомендації щодо ефективного проголошення тексту перед реципієнтами не вичерпує проблематики ефективної організації публічного виступу.

Ораторське мовлення є **перспективним напрямком** для подальших праць, спрямованих на встановлення закономірностей взаємодії сегментного та надсегментного рівнів, комплексних досліджень просодичних характеристик публічного мовлення, що здійснюють вплив на сприйняття та оцінку реципієнтом усного публічного мовлення.

Література

Pheby J. Intonation und Grammatik im Deutschen / J. Pheby. – Berlin : Akademie Verlag. – 1975. – 123 S.

Preu O. Sprecherziehung für Studenten pädagogischer Berufe / O. von Preu, U. Stötzer. – 4. Auflage. – Berlin : Volk und Wissen Volkseigener Verlag. – 1985. – 230 S.

Stock E. Untersuchungen zu Form, Bedeutung und Funktion der Intonation im Deutschen / Eberhard Stock. — Berlin : Akademie – Verlag, 1980. – 124 S.

УДК 81'1 : 81'373.7 – 115 : 168.522

ПЕТРОВ О. О.

(Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського)

ОСНОВОПОЛОЖНІ ПРИНЦИПИ ЗІСТАВНОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ

У статті аналізується зміст поняття «зіставна лінгвокультурологія», описується мета й основоположні принципи зіставно-лінгвокультурологічного аналізу мовних явищ, розглядається тісний зв'язок зіставної лінгвокультурології з такими сучасними напрямками мовознавчої науки, як лінгвоконцептологія та теорія міжкультурної комунікації. В статті також висвітлюється коло наукових проблем зіставної лінгвокультурології.

Ключові слова: зіставна лінгвокультурологія, концепт, культура, лінгвоконцептологія, міжкультурна комунікація.

Петров А. А. Основополагающие принципы сопоставительной лингвокультурологии. В статье анализируется содержание понятия «сопоставительная лингвокультурология», описывается цель и основополагающие принципы сопоставительно-культурологического анализа языковых явлений, рассматривается тесная связь сопоставительной лингвокультурологии с такими современными направлениями языкознания, как лингвоконцептология и теория межкультурной коммуникации. В статье также освещается круг научных проблем сопоставительной лингвокультурологии.

Ключевые слова: сопоставительная лингвокультурология, концепт, культура, лингвоконцептология, межкультурная коммуникация.

Petrov O. O. The Fundamental Principles of the Comparative Linguoculturology. The article presents the analysis of the content of the notion «comparative linguoculturology» and describes the aim and the fundamental principles of the comparative-culturological analysis of the language phenomena. It is eluded in the article, that the comparative linguoculturology can be defined as the brunch of the modern linguistics of an integral character, which studies the interaction of language and culture in the process of their functioning. The object of the comparative linguoculturology is regarded as the embodiment of culture of different ethnic groups in the form of language units as well as in their categories and interrelations. The subject of the linguoculturological studies is considered as the interpretation of the embodiment of a certain culture in the language system at the basis of the comparison with other cultures and languages with the purpose of the identification of their common and distinctive features in synchrony. It is also mentioned, that the main principles, which form the basis of the comparative linguoculturology, can be defined as the following: anthropocentrism, the principle of the explanation and interpretation of linguistic phenomena and facts, ethnocentrism and functionalism. Anthropocentrism is considered the most important one among the mentioned principles not only for the new anthropologic linguistic paradigm in general, but also for those brunches of the modern studies, which deal with the interrelation of language and culture in their close interaction. Linguoconceptology and the theory of cross-cultural communication, as competitive brunches to the comparative linguoculturology, also focus on the studies of the interrelation of language and culture, but concern mainly monolingual investigations, i.e within a certain language and culture, which can lower the scientific significance of such studies. The comparative linguoculturology, however, detects and describes the peculiarities of the concept system and organization

of a definite linguoculture at the basis of the result of contrast studies with other linguocultures, where the universal as well as individual features of categorization process can be singled out.

Key words: comparative linguoculturology, concept, culture, linguoconceptology, cross-cultural communication.

Поява на постколоніальному мовознавчому просторі в кінці ХХ – на початку ХХІ століть наукових праць, присвячених опису національної мови через дослідження розумово-мовленнєвої діяльності її носіїв, що нерозривно пов'язана з національною ідентичністю, культурою та освітою мовної особистості (С. Г. Воркачов, В. В. Воробйов, І. О. Голубовська, В. В. Жайворонок, В. І. Карасик, В. В. Кононенко, В. В. Красних, В. А. Маслова, К. І. Мізін, Т. В. Радзієвська, О. О. Селіванова, М. В. Скаб, О. В. Тищенко, Г. В. Токарев, Т. С. Толчеєва та ін. [Воркачев 2004, 2007а; Воробъев 2008; Голубовська 2004; Жайворонок 2007; Карасик 2004, 2007; Кононенко 2008; Красных 2002; Маслова 2001, 2007; Мізін 2011а; Радзієвська 2010; Селіванова 2004; Скаб 2008; Тищенко 2000; Токарев 2009; Толчеєва 2009]), стала серйозним поштовхом для становлення низки нових перспективних лінгвістичних дисциплін. Так, наукові студії цих та багатьох інших українських і зарубіжних учених стали базою для виникнення на межі лінгвістики та культурології ще одного самостійного напрямку дослідження, який у працях В.В. Воробйова отримав назву *лінгвокультурологія* [див., напр.: Воробъев 2008].

Метою запропонованої статті є аналіз змісту поняття «зіставна лінгвокультурологія», висвітлення завдань та основоположних принципів зіставно-лінгвокультурологічного підходу до вивчення мовних явищ, а також розкриття тісного зв'язку лінгвокультурології з іншими сучасними напрямами мовознавчої науки.

Поняття «лінгвокультурологія» не має чіткого тлумачення у мовознавчій літературі, оскільки лінгвісти постійно вносять свої корективи у його визначення. Проте науковці висловлюють спільну точку зору щодо синтезувального характеру цієї науки, яка дозволяє вивчати взаємодію мови й культури у процесі їхнього функціонування. У цьому зв'язку, слушною щодо лінгвокультурології є думка М. Л. Ковшової [Ковшова 2009, с. 3]: «лінгвокультурологічний підхід ґрунтується на положенні, що культура втілює свій ціннісний зміст у мові як найбільш універсальному засобі найменування світу. Органічний зв'язок мови, культури й національного менталітету, з одного боку, та поступальний рух лінгвістики до виявлення механізмів взаємодії цих фундаментальних систем, з другого, – підтверджують об'єктивність наукової думки в поєднанні лінгвістики та культурології в нову дисципліну».

В. А. Маслова [див. про це: Маслова 2001, с. 28-30] стверджує навіть про існування лінгвокультурологічних шкіл, в яких основна увага зосереджується на різних критеріях: 1) предмет досліджень шкіл Ю. С. Степанова та Н. Д. Арутюнової становлять культурні константи на основі текстів із позиції віддаленого в часі спостерігача; 2) у межах школи В. М. Телія розглядаються мовні явища з позиції носія мови; 3) близька до лінгвокраїнознавства школа В. В. Воробйова займається вивченням власне мовних реалій.

Г. М. Алімжанова, наприклад, визначає, у свою чергу, зіставну лінгвокультурологію як «самостійну інтердисциплінарну галузь науки синтезувального типу, яка вивчає у зіставному ракурсі на матеріалі двох і більше мов взаємодію мови й культури як цілісних структур за допомогою системних методів та з орієнтацією на сучасні пріоритети й культурні настанови, вивчає взаємодію мов і культур у їхньому функціонуванні» [Алімжанова 2010, с. 6]. Однак К. І. Мізін [Мізін 2012а, с. 38-40] слушно, на нашу думку, зауважує, що ця дефініція є розмитою: тут не зрозуміло, по-перше, як тлумачить дослідниця поняття «системні методи»; по-друге, не визначено, з якою метою має досліджуватися взаємодія мови й культури двох і більше лінгвосоціумів; по-третє, якщо вже зазначено, що вивчення мови й культури слід орієнтувати на сучасні пріоритети і культурні настанови, то потрібно було б уточнитися, на які конкретно; по-четверте, не зрозуміло, що криється під тезою «взаємодія мов і культур у їх функціонуванні», оскільки її можна тлумачити як натяк

на те, що взаємодію мови й культури потрібно вивчати виключно у функціональному аспекті, хоча лінгвокультурна інформація значною мірою акумулюється на рівні мови; по-п'яте, не уточнено, чи ця взаємодія мови й культури має досліджуватися лише на певному синхронічному зрізі, чи має залучатися і діахронічний аспект вивчення лінгвокультурологічних одиниць.

На тлі розмитої дефініції зіставної лінгвокультурології мета останньої, однак, є більш-менш визначеною:

1) виявлення культурного тла мовної одиниці, що дає змогу співвіднести поверхові структури мови з їх глибинною сутністю;

2) опис культурного простору крізь призму мови й дискурсу;

3) встановлення культурного тла комунікативного простору;

4) визначення способів, якими мова втілює у своїх одиницях, зберігає та транслює культуру;

5) ідентифікація втілення в живій національній мові матеріальної культури й менталітету, які виявляються у мовних процесах та в їх подвійній спадкоємності з мовою і культурою етносу.

З огляду на цю мету, об'єктом вивчення зіставної лінгвокультурології є втілення культур різних етносів у мовних одиницях, категоріях і відношеннях між ними, а предметом – репрезентація та інтерпретація втілення певної культури в системі мови на тлі зіставлення з іншими культурами й мовами для встановлення спільних і відмінних рис цих лінгвокультур у синхронії [Мізін 2012b, с. 7].

Щодо основних принципів, на яких ґрунтується зіставна лінгвокультурологія, науковці називають антропоцентризм, експланаторність, етноцентризм і функціоналізм. При цьому антропоцентризм вважається однією з основних настанов сучасної лінгвістики та базовим принципом, який залучається мовознавчими дисциплінами для вивчення кореспонденції мови й культури в їхньому тісному взаємозв'язку. Прикметно, що антропоцентризм, згідно з яким людина розглядається як центр і найвища мета світобудови, має безпосередні витоки з лінгвістичної концепції В. фон Гумбольдта про мову як «дух народу». На самому ж вченні В. фон Гумбольдта, як і на теорії лінгвальної відносності Сепіра-Уорфа, розбудовується філософсько-методологічна база зіставної лінгвокультурології (В. В. Воробйов, В. А. Маслова, К. І. Мізін та ін.).

Мова, згідно з цією концепцією В. фон Гумбольдта та його послідовників (Й. Л. Вайсгербер, О. О. Потебня, Й. Трір та ін.), є дзеркалом культури, історичною пам'яттю про соціально значущі події в людському житті, виразником і зберігачем несвідомого стихійного знання про світ, оскільки «вона бере активну участь у всіх найважливіших моментах культурної творчості – виробленні уявлень про світ, їх фіксуванні й подальшому осмисленні» [Постовалова 1999, с. 30]. Тому «не слід вивчати духовну своєрідність народу відокремлено від мови» [Гумбольдт 1984, с. 68]. Специфічний для кожної мови спосіб поєднання звукової оболонки зі значенням В. фон Гумбольдт укладає в поняття «форма мови», що фактично є передвісником поширеного нині поняття «мовна картина світу» (М. Блек, В. В. Жайворонок, Ю. М. Караулов, Л. А. Лисиченко, К. І. Мізін, В. І. Постовалова, Н. В. Слухай, А. А. Уфимцева, Д. Хаймс та ін.), оскільки, розрізняючи зовнішню і внутрішню форми мови, цей геніальний учений віддає перевагу внутрішній формі як внутрішній структурі мови в цілому, що втілює національний дух, перетворений у вербальні знаки й коди.

Лінгвофілософська концепція «духу народу» передувала зародженню у другій половині ХХ століття гіпотези лінгвальної відносності Сепіра-Уорфа, яка виникла на ґрунті ідей американської етнолінгвістики. Основну ідею цієї гіпотези простежуємо в словах американського антрополога Е. Сепіра: «Насправді «реальний світ» значною мірою неусвідомлено будується на основі мовних норм певної групи [...] Ми бачимо, чуємо,

сприймаємо так чи інакше ті або інші явища головним чином завдяки тому, що мовні норми нашого суспільства передбачають цю форму вираження» [Сепир 1999, с. 261].

Основними положеннями В. фон Гумбольдта про мову як «дух народу» та гіпотези лінгвальної відносності Сепіра-Уорфа є такі:

1) мова – це зовнішній вияв духу народу, бо мова народу є його дух, а дух народу є його мова;

2) пізнання світу залежить від мови, оскільки вона не безпосередньо відображає світ, а інтерпретує його;

3) у кожній мові закладено своє світобачення, і вона стає посередником між людиною та зовнішнім світом;

4) системи понять, що існують у свідомості людини, визначаються тією конкретною мовою, носієм якої є ця людина.

Названі положення є базовими принципами зіставно-лінгвокультурологічного аналізу мовних явищ, оскільки навіть науковці-позитивісти не можуть заперечити той факт, що мова є більшою мірою ідеальним явищем, ніж матеріальним (два з трьох складників мовного знака є ідеальними), тому вона і являє собою той «ключик», за допомогою якого дослідник-лінгвокультуролог відкриває ментальний світ як окремої людини, всього лінгвосоціуму, так і людства в цілому.

Слід зазначити, що паралельно, переважно в Росії, набуває розвитку ще одна наукова дисципліна з подібним об'єктом і предметом вивчення – лінгвоконцептологія, яку розглядають як теоретичну базу міжкультурної комунікації, оскільки остання має прикладний характер. Так, передумовою успішної міжкультурної комунікації є спільність когнітивної бази комунікантів. Остання містить знання про систему ключових концептів чужої лінгвокультури, які зумовлюють комунікативну поведінку представників цієї мовної спільноти. До того ж, вивчення базових концептів тієї чи іншої лінгвокультури сприяє формуванню когнітивної компетенції як «здатності (членів) соціуму розрізняти ціннісні поняття, що лежать в основі його буття (базові концепти / константи), а також здатності вільно оперувати ними у процесі комунікації» [Олянич 2007, с. 65]. При цьому необхідно зіставляти такі концепти з їхніми аналогами у власній культурі, бо повного взаєморозуміння при міжкультурній комунікації часто неможна досягти через те, що комуніканти оперують концептами, які здаються на перший погляд універсальними, наприклад ЧАС, ПРОСТІР, ГРОШІ тощо, однак при зіставленні їхньої мовної об'єктивації у двох мовах виявляється національно-культурна специфіка цих концептів, зумовлена відмінностями на шкалі цінностей національно-культурних спільнот, їхніх менталітетів, що віддзеркалюється на комунікативній поведінці носіїв мов і культур [Медведева 2009, с. 120–121].

Саме останній момент є спільним для лінгвоконцептології, міжкультурної комунікації та зіставної лінгвокультурології, проте лінгвоконцептологія вивчає лінгвокультурно значущі концепти незалежно від контрастивного аспекту, тобто такі дослідження можуть бути монолінгвальними, а це нівелює певною мірою, на нашу думку, їхню наукову значущість; міжкультурна комунікація робить акцент на комунікативній поведінці носіїв тієї чи іншої мови; і лише зіставна лінгвокультурологія покликана шляхом контрастивного вивчення лінгвокультурних концептів виявити спільне й відмінне у світосприйнятті та світорозумінні різних мовних спільнот, що має неабияке як теоретичне, так і практичне значення у сьогоdnішній час тотальної глобалізації.

Що стосується найважливіших проблем, вирішення яких прагне зіставна лінгвокультурологія як нова галузь мовознавчої науки, то слід зазначити, що вони стосуються уточнення таких ключових понять, як «мова» та «культура», які досі не мають однозначного тлумачення, оскільки ці поняття є складними та багатоаспектними феноменами. Прозоре й неускладнене різними нюансами, визначення культури знаходимо у С. Г. Тер-Мінасової [Тер-Минасова 2004, с. 12]: культура – це результати діяльності

людського суспільства в матеріальній і духовній сферах. Додамо лише, що ці результати людської діяльності певним чином систематизуються та структуруються, формуючи структурно-системне утворення [Гудков 2000, с. 12]. Мова ж натомість є матеріальною основою думки в її словесно-логічному вигляді; вона утворює знакову (семіотичну) систему, яка має природний характер, закономірно розвивається та виявляє внутрішню цілісність і єдність [див. про це: Кибрик 1990]. При цьому мова вважається сховищем колективного досвіду та сполучною ланкою між поколіннями [див. про це: Верещагин 1990]. Тобто, якщо переформулювати це іншими словами, то мова являє собою поліфункціональну систему, призначену бути (1) найважливішим засобом людського спілкування – комунікативна функція, (2) засобом вираження думок, пізнання – когнітивна функція, (3) засобом вираження емоцій, оцінок – емоційно-оцінна функція, (4) засобом впливу – волюнтативна функція, (5) засобом передачі інформації – інформативна функція та (6) засобом збереження традицій певної культури, історії того чи іншого народу тощо.

Результати і перспективи подальшого дослідження.

Об'єктом вивчення зіставної лінгвокультурології як нового напрямку мовознавчої науки, спрямованого на вилучення культураносної інформації з мовних знаків на тлі зіставлення різних лінгвокультур, є втілення культури певного етносу в мовних засобах, а предметом є репрезентація та інтерпретація втілення культури в мові й мовленні на певному синхронічному зрізі в національному й загальнолюдському вимірах.

Основними принципами, на яких ґрунтується зіставна лінгвокультурологія, провідні науковці вважають антропоцентризм, експланаторність, етноцентризм і функціоналізм. При цьому антропоцентризм вважається однією з основних настанов сучасної лінгвістики та базовим принципом, який залучається мовознавчими дисциплінами для вивчення кореспонденції мови й культури в їхньому тісному взаємозв'язку.

Серед найважливіших проблем, вирішення яких прагне зіставна лінгвокультурологія як нова галузь мовознавчої науки, є також уточнення таких ключових понять, як «мова» та «культура», які досі не мають однозначного тлумачення, оскільки ці поняття є складними та багатоаспектними феноменами. Перспективними у подальших наукових розвідках в аспекті зіставної лінгвокультурології ми вбачаємо дослідження репрезентації та інтерпретації втілення культури різних мовних соціумів в універсальних морально-етичних концептах, наприклад, таких як ДОБРО і ЗЛО, СКУПІСТЬ та ЩЕДРІСТЬ, тощо.

Література

- Алимжанова Г. М. Сопоставительная лингвокультурология : сущность, принципы, единицы : автореф. дис. на соиск. науч. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Г.М. Алимжанова. – Алматы, 2010. – 50 с.
- Верещагин Е. М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М. : Рус. яз., 1990. – 247 с.
- Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / Сергей Григорьевич Воркачев. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2004. – 192 с.
- Воркачев С. Г. Любовь как лингвокультурный концепт / Сергей Григорьевич Воркачев. – М. : «Гнозис», 2007а. – 284 с.
- Воробьев В. В. Лингвокультурология : монография / Владимир Васильевич Воробьев. – М. : РУДН, 2008. – 336 с.
- Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія / Ірина Олександрівна Голубовська ; [2-е вид., випр. і доп.]. – К. : Логос, 2004. – 284 с.
- Гудков Д. Б. Межкультурная коммуникация: проблемы обучения / Д.Б. Гудков. – М. : МГУ, 2000. – 120 с.
- Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм Гумбольдт ; [пер. с нем. яз. и с предисл. Г.В. Рамишвили]. – М. : Прогресс, 1984. – 397 с.
- Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : Нариси / В.В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 262 с.
- Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс : монография / Владимир Ильич Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
- Карасик В. И. Языковые ключи / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград : Парадигма, 2007. – 520 с.
- Кибрик А. Е. Язык / А. Е. Кибрик // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – С. 623.
- Ковшова М. Л. Семантика и прагматика фразеологизмов (лингвокультурологический аспект) : автореф. дис. на соиск. науч. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / М. Л. Ковшова. – М., 2009. – 48 с.
- Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія / В. І. Кононенко ; [навч. посіб.]. – К. : Вища шк., 2008. – 328 с.
- Красных В. В. Этнопсихология и лингвокультурология : курс лекций / В. В. Красных. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2002. – 284 с.

- Маслова В. А. Лингвокультурология / Валентина Авраамовна Маслова ; [учеб. пос. для студ. высш. учеб. завед.]. – М. : Изд. центр «Академия», 2001. – 208 с.
- Медведева Т. С. К вопросу о сопоставлении лингвокультурных концептов / Т. С. Медведева // Вестник Удмуртского университета. – 2009. – Вып. 1 : История и филология. – С. 120-132.
- Мізін К. І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології : монографія / Костянтин Іванович Мізін. – Кременчук : Щербатих О.В., 2011а. – 448 с.
- Мізін К. І. Нові напрями в українському мовознавстві: зіставна лінгвокультурологія / К.І. Мізін // Мовознавство. – 2012а. – № 6 (268). – С. 38-52.
- Мізін К. І. Усталені порівняння англійської, німецької, української та російської мов в аспекті зіставної лінгвокультурології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / К. І. Мізін. – К., 2012b. – 32 с.
- Олянич А. В. Презентационная теория дискурса / А. В. Олянич. – М. : Гнозис, 2007. – 407 с.
- Радзівська С. О. Семантичний простір концепту ДІМ в американській поезії ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / С. О. Радзівська. – К., 2008. – 16 с.
- Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психогнітивний та етнокультурний аспекти) / Олена Олександрівна Селіванова. – К., Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.
- Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Эдвард Сепир ; [пер. с англ. Е.Н. Перцова ; общ. ред. Е. А. Кибрик]. – М. : «Прогресс», 1993. – 656 с.
- Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери / Марія Василівна Скаб. – Чернівці : Рута, 2008. – 560 с.
- Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / Светлана Григорьевна Тер-Минасова ; [изд-е 2-е, дораб.]. – М. : Изд-во МГУ, 2004. – 352 с.
- Тищенко О. В. Обрядова семантика у слов'янському мовному просторі монографія / Олег Володимирович Тищенко. – К. : КНЛУ, 2000. – 236 с.
- Токарев Г. В. Лингвокультурология / Геннадий Валериевич Токарев ; [учебн. пос.]. – Тула : Изд-во Тульск. гос. пед. ун-та им. Л.Н. Толстого, 2009. – 220 с.
- Толчєєва Т. С. Сигніфікативні артефакти як структури знакової репрезентації етномовної свідомості : монографія / Тетяна Станіславівна Толчєєва. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. – 286 с.

УДК: 81'1

ПИХТОВНИКОВА Л. С.

*(Национальный аэрокосмический университет имени Н.Е. Жуковского «ХАИ»,
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина)*

ЭВРИСТИЧЕСКАЯ И ИНТЕГРИРУЮЩАЯ РОЛЬ СИНЕРГЕТИКИ В ЛИНГВИСТИКЕ

Піхтовнікова Л. С. Евристична й інтегрувальна роль синергетики в лінгвістиці. У статті визначено місце і роль синергетичних понять та інструментарію в лінгвістиці. Лінгвосинергетика відноситься до лінгвістичних наук нового покоління; вказано тип завдань, які вона може вирішувати на відміну від лінгвістичних наук попередньої формації. Становлення кожного лінгвістичного об'єкта є суперечливий процес конкуренції та взаємодії між цілями створення об'єкта і обмеженнями в його розвитку – між аттракторами та репелерами. Стисло окреслено механізм самоорганізації мовленнєвих творів, дискурсу; вказано роль евристики як «пошукової поведінки» адресанта при створенні мовленнєвих творів різного типу. Особливо відзначено креативну роль понять та їх визначень у лінгвосинергетиці, підґрунтям яких є концептуальна метафора.

Ключові слова: лінгвосинергетика, самоорганізація, аттрактор, репелер, евристика, концептуальна метафора.

Пихтовникова Л. С. Эвристическая и интегрирующая роль синергетики в лингвистике. В статье определено место и роль синергетических понятий и инструментария в лингвистике. Лингвосинергетика относится к лингвистическим наукам нового поколения; указан тип задач, которые она может решать в отличие от лингвистических наук прежних формаций. Становление любого лингвистического объекта есть противоречивый процесс конкуренции и взаимодействия между целями создания объекта и ограничениями в его развитии – между аттракторами и репеллерами. Кратко очерчен механизм самоорганизации речевых произведений, дискурса, указана роль эвристики как «поискового поведения» адресанта при создании речевых произведений разных типов. Особо отмечена креативная роль понятий и их определений в лингвосинергетике, в основе которых лежит концептуальная метафора.

Ключевые слова: лингвосинергетика, самоорганизация, аттрактор, репелер, эвристика, концептуальная метафора.

Pikhtovnikova L. S. Heuristic and Integrating Role of Synergetics in Linguistics. The article concerns with studying the role of synergetic tools in linguistics. The significance of this role is subdued to the fact that synergetic linguistics belongs to a new generation of linguistic sciences and is able to meet the challenges of emerging and evolving linguistic objects research, such as discourse and work of speech. The essence of the linguistic paradigms of different generations and the urgency of synergetic paradigm in linguistics, its synthesis with the former approaches to the research has been explained briefly. Currently, the synergetic